

Мире Младеновски

Кључно питање:

У којој мери је атентат решио проблем Александрове диктатуре?

Тема

Атентат на краља Александра је важан момента у историји Југославије. Тај момента претставља прекретницу у земљи. Атентат је био прекривен велом тајни и постоје различите теорије о томе ко стоји иза убиства. Уједно је и врло контроверзна и осетљива тема. Осим поставља се и питање оправданости атентата, односно његови циљеви.

Исходи учења

- Разумевање разлога за убиство краља Александра I. Како су тај догађај схватили они који су у њему учествовали и каква су била очекивања и резултати атентата?
 - Ученици ће оценити разлоге за убиство краља Александра.
 - Анализираће извора и упоредиће их.
 - Ученици ће увидети значај убиства краља за будући развој Југославије.
-

Циљеви

- Критичко разумевање сложене природе прошлости и подизање свести о критичком размишљању и мултиперспективном приступу у бављењу историјским догађајима.

Упутства за предавача

Корак 1 – Групни рад
Израда хронолошке праве

Корак 2 – Групни рад
Анализа извора и дискусија

Корак 3 – Индивидуални рад
„Олуја идеја” на тему атентата – наставник након тога пише кључне појмове на табли. Задатак је написати новинарски чланак који садржи све појмове који су записани на табли.

90
минута

Препоручени видео-материјал за корак 3:
<http://www.youtube.com/watch?v=SrruCOZwxKA>

Корак 1

Хронолошки поређај документе!

Уз сваки догађај мора да стоји датум, назив, писани документ и визуелни извор који се односи на њега.

Рад је у групама и свака група има исти задатак. На тај начин, свака група представља резултат свога рада пред другим групама.

Свака група (има их 4 или 5) прима исти сет материјала за креирање временске праве.

Стварање Краљевине СХС	Атентат на Стјепана Радића	Шестојануарска диктатура	Атентат на краља Александра
1 34	1 2	1 18	1 28
			
			
Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца створена је 1918. спајањем привремене државе Словенаца, Хрвата и Срба, која се састојала од територија распаднутог Аустроугарског царства, са одраније независном Краљевином Србијом.	Хрватски политичар и оснивач Хрватске сељачке странке (ХСС), Стјепан Радић, убијен је у скупштини. Убио га је српски политичар Пуниша Рачић.	Краљ Александар I убијен у Марсељу 09.10.1934. заједно са министром спољних послова Француске Лујем Бартуом, током званичне посете Француској.	Успостављена је диктатура краља Александра у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Трајала је од 6. јануара 1929, када је краљ распустио Скупштину и преузео контролу над државом. Име монархије је промењено у Југославија.

Корак 2

Објасни ситуацију у Југославији!

Објасни политичку ситуацију пре убиства Александра !

- Задатак је анализирати политичку ситуацију у Југославији 30-тих година 20. века, са становишта краља, усташког покрета и ИМРО. Свака група пред осталима објашњава различите ставове. Након тога следи дискусија!

Свака група (има их 3) добија други комплет материјала.

Извор 1

Прокламација краља Александра, 6. јануара 1929.

„...Наступио је час, кад између Народа и Краља не може и не сме бити више посредника...Парламентарни ред и сав наш политички живот добијају све више негативно обележје, од чега Народ и Држава имају за сада само штете. Све корисне установе у нашој Држави, њихов напредак и развитак целокупног нашег народног живота, доведени су тиме у опасност.

Од таквог нездравог политичког стања у земљи страда не само унутарњи живот и напредак, него и сређивање и развијање спољних односа наше Државе, као и јачање нашег угледа и кредита у иностранству.

Парламентаризам, који је као политичко средство по традицијама од Мога незаборављенога Оца, остао и Мој идеал, почеле су заслепљене политичке страсти злоупотребљавати у тој мери, да је постао сметња за сваки плодни рад у Држави. Жалосни раздори и догађаји у Народној Скупштини поколебали су код Народа веру у корисност те установе. Споразуми, па и најобичнији односи између странака и људи, постали су апсолутно немогући.

Уместо да парламентаризам развија и јача дух народног и државног јединства, он, овакав какав је, почиње да доводи до духовног расула и народног разједињавања. Моја је света дужност, да свим средствима чувам Државно и Народно јединство. И ја сам решен, да ову дужност без колебања испуним до краја.

Чувати јединство народно и целину државну, то је највиши циљ Моје Владавине, а то мора бити и највећи закон за Мене и свакога. То Ми налаже Моја одговорност пред Народом и пред историјом. То Ми налаже љубав према Отаџбини и пијетет према безбројним драгоценим жртвама, које падоше за тај идеал.

Тражити лека у том злу у досадањим парламентарним променама владе или у новим законодавним изборима, значило би губити драгоцену време у узалудним покушајима, који су нам већ однели неколико последњих година.

Ми морамо тражити нове методе рада и крчити нове путеве...

Ради тога решио сам и решавам, да Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца од 28. јуна 1921. године престане важити. Сви земаљски закони остају у важности, док се према потреби Мојим Указом не укину. На исти начин доносиће се убудуће нови закони. Народна скупштина изабрана 11 новембра 1927 године распушта се.”

, 6. јануар 1929.

Извор 2

Пакт Балканског споразума, фебруара 1934.

Члан 1

Југославија, Грчка, Румунија и Турска гарантују узајамно безбедност свих својих балканских граница.

Члан 2

Високе стране уговорнице обвезују се да ће се споразумевати о мерама које се имају предузимати при појави евентуалних случајева који могу задирати у њихове интересе као што су исти дефинисани овим споразумом. Оне се обвезују да неће предузимати никакву политичку акцију наспрам ма које друге балканске земље која није потписница овог споразума, без претходног узајамног обавештења и да неће примити на себе никакву политичку обавезу наспрам ма које друге балканске земље, без пристанка осталих страна уговорница.

Члан 3

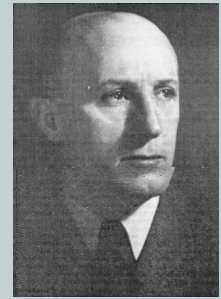
...Он ће бити отворен свакој балканској земљи чије ће приступање бити предмет благонаклоног испитивања од стране страна уговорница и постати стварно чим остале земље потписнице буду нотификовале свој пристанак.

, 1934., . 145-XXXVIII.

:// . / / / (19. 07. 2013.

Анте Павелић је био адвокат и политичар у Краљевини Југославији, познат по својим националистичким уверењима, нарочито о независној Хрватској. У периоду 1927–1929.

Извор 3

Сарадња са усташким покретом

„Априла 1929, македонски Национални комитет под контролом Михајлова и хрватски представник потписали су Декларацију о сарадњи и стварању Независне Државе Хрватске и Независне Македоније, као друге бугарске државе. Заједничком акцијом хрватских и македонских снага, 09.10.1934. извршен је атентат на краља Југославије Александра I Карађорђевића. Бугарска влада, на челу са Кимоном Георгиевим, крајем 1934. одлучила је да распусти ВМРО, након чега

Корак 3

Напиши чланак под називом Ко је убио Краља Александра

Почињемо гледањем кратког филма о убиству или „олујом идеја” о убиству краља Александра I. Свака група добија одређену улогу новинара који извештавају о убиству краља Александра I. Чланак мора садржати и предвиђање о последицама које могу уследити након убиства (рат, демократија, нова диктатура...).

Могуће улоге су следеће (сваки наставник независно бира услуге):

- новинар који пише за међународне новине (нпр. француске, немачке...);
- новинар који пише за лист из Србије;
- новинар који пише за лист из Хрватске.

Након завршетка овог задатка, читају се чланци и дају коментари на њихов садржај, уз проналажење сличности и разлика, и разлога за то.

Свака група (има их 3) добија други комплет материјала.

Питањем дајте могућа предвиђања извештаја: рат, демократија, нова диктатура...

Извор 1

Атентат у Марсељу

„...Краљ Александар убијен у Марсељу 09.10.1934. заједно са министром спољних послова Француске Лујем Бартуом, током званичне посете Француској. Краљ Александар путовао је у Француску са циљем јачања одбрамбене алијансе против нацистичке Немачке. Краљева погибија дубоко је потресла целу Југославију, а стотине хиљада људи дошле су да одају последњу пошту дуж погребне поворке кроз земљу, до краљевске гробнице на Опленцу. Краљ Александар сахрањен је у маузолеју Цркве Св. Ђорђа коју је изградио Петар I. У знак признања за његова највећа достигнућа, Народна скупштина и Сенат Краљевине Југославије прогласили су га за Краља Александра I Ујединитеља.”

243

(19. 07. 2013.)

Извор 2

Сведочанство из Марсеља

Симон Мисирлић, дописник „Илустрасиона” из Београда, пише како је Марсељ изгледао, 9. 10. 1934. године, : „Марсељ је трептао у општем веселу, окићен заставама, триколорима истих боја – плава, бела и црвена. Поређане водоравно, боје обележавају југословенску тробојницу, а исте боје али усправно стављене, то је француска триколора. Њима су, не само улице у центру града, већ и предграђа била украшена. Био је то дан радости у типично медитеранском расположењу, сви су били раздрагани. Ресторане на главној марсељској саобраћајници, на Авенији Канабијер, и по околним улицама испунила је бучна и раздрагана маса народа. А дуж целог предвиђеног краљевог пута – од старе луке до Споменика ратницима са Солунског фронта – прозори и балкони испуњени су гроздовима људи, жена, деце.”

francuske novine "Illustration", 9. 10. 1934.

Извор 3

Хрвоје Матковић приказује Владу Черноземског као Македонца

„За главног вођу групе атентатора Павелић је поставио Еугена Диду Кватерника. Атентатори су се припремали у мјесту Јанка Пуста, у Мађарској, па су кривотвореним пасошима Аустрије и Швајцарске стигли у Француску. У Швајцарској су се придружили Диди Кватернику, који је био у пратњи македонског члана ВМРО, званог 'Владо возач'. ВМРО је свакако одржао добре односе са усташком организацијом ради заједничког циља – уништења Југославије. Због тога је (ВМРО) слала своје чланове као инструкторе за герилске акције. 'Владо возач' био је један од њих.”

Povijest Jugoslavije : 1918-1991 : hrvatski pogled, 1998. Naklada Pavičić

Извор 4

Хероји и убице

„Хрвати нису имали искуства у завереничким активностима. Зато су изразили добродошлицу помоћи њихове македонске браће, који су већ готово пола века живели и борили се у атмосфери терора и завера. Када је Анте Павелић посетио Бугарску 1929, отишао је у Македонију да се сретне са Иваном Михаиловом. Оба лидера су се топло поздравили и сели да разраде детаљне заједничког рата против краља Александра. Павелић је замолио македонског вођу да 'позајми' усташама елитне терористе и конспираторе. Један од оних које је Михаилов послао био је будући убица краља Александра, Владимир (Владо) Георгиев Черноземски. Он је био један од Михаилових омиљених убица, јер је успешно извршио велики број задатака. Михаилов је 15.07.1932. загрлио Черноземског приликом опраштања. 'Сада иди код наше браће Хрвата', рекао је. 'Борба је иста, само је фронт различит. Непријатељ је исти'.”

, 1936.

Извор 5

О Влади Черноземском

У својим мемоарима Иван Михајлов је записао да је Владу Черноземског упознао 1922, и да је његово право име Величко Георгиев Керин. „Владо је био тих и изузетно ефикасан човек. Није волео људе који пију. Није волео жене. Волео је самоћу и много је читао. До савршенства је познавао историју Васиља Левског и Христе Ботева (бугарских револуционара). Био је националиста.”

Иван Михајлов:

Сент Луис, 1950.

Извор 6

9. октобра 1934, у Истанбулу, Турска, у дому бугарског митрополита Андреја Величког, након ручка, изашли смо на терасу да пијемо поподневну кафу. Око 4 сата поподне Михајлов је погледао на часовник и рекао: „У овом тренутку, нешто се догодило, што ће бити фатално за човечанство! Покренуто је ново рачунање времена. Почине нови календар, календар... Другог светског рата!”

Петър Ялов, Пътуване из дневниците на митрополит Андрей, глава на задграничната Българска православна църква, Ню Јорк, 1937-1972, Марскилският татентат с участието на Ванчо Михайлов и ВМРО 9 октомври 1934, Софија, 2002, 19.

Извор 7

Писмо Николе Тесле уреднику Њујорк тајмса у част краља Александра

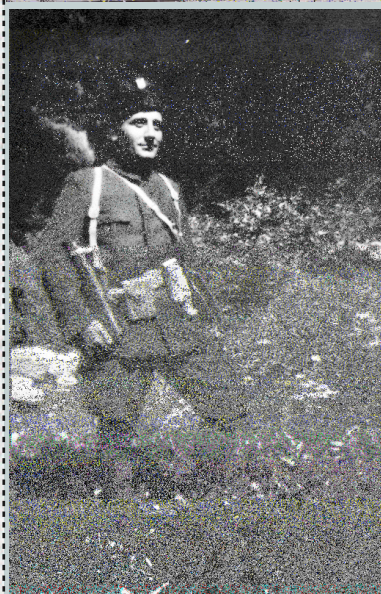
„Довољно је речено о Југославији и њеним народима. Међутим, многи Американци имају погрешну представу о томе, јер агитатори и политички непријатељи шире гласине о Југославији и њеним становницима, који припадају различитим народима, а сви једнако мрзе тиранску власт која их држи заједно против њихове воље. Истина је да сви Југословени – Срби, Славонци, Херцеговци, Далматинци, Црногорци, Хрвати и Словенци, припадају истој раси, говоре истим језиком и дијеле заједничке идеале и традиције.

Након Првог свјетског рата краљ Александар пружио је политичко јединство земље и створио богату и моћну државу. Словени су са ентузијазмом дочекани, али људима је требало времена да се прилагоде новим околностима. Ја сам рођен у Хрватској. Хрвати и Словенци никада нису били у прилици да се боре за своју независност. Срби су били једини који су се борили и изборили за слободу, и цијена је плаћена српском крвљу. Сви честити Словенци и Хрвати се тога сјећају са захвалношћу. Они су такође свјесни да Срби имају највећу способност и искуство у ратовању, и да су најбољи и највољнији да шаљу своје трупе у кризна времена за државу.

Након што је краљ Александар ујединио Југославију, почели су напади политичких противника који су чинили све да је униште, сијући сјеме раздора и ширећи зле гласине...”

Nikola Tesla, New York, 19. 10. 1934.

Извор 8

–Владо Черноземски;
– Владо Возач;
– Величко Димитров Керин;
– Владо Георгиев.

Кривотворени пасош
Владе Черноземског

Владо
Черноземски у
ушташкој униформи

Извор 9

Убица краља Александра је злогласни терориста

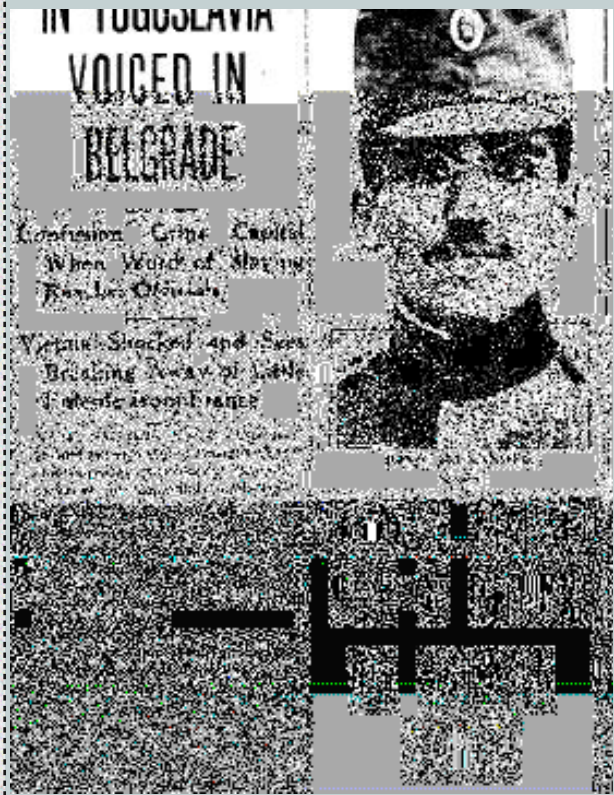
Побио велики број оних који су се противили независности Македоније

Беч – (АП) „Југословенско посланство овде открило је да име убице краља Александра није Петар Калеман, већ Владо Георгиев Черноземски, злогласни македонски терориста и бивши лични чувар Ивана Михаилова, македонског револуционарног лидера, сада у егзилу.

Службеници изасланства рекли су да је Македонац користио име Калеман као алијас. Они су изјавили да је он (Черноземски) побио велики број оних који су се противили независности Македоније. Речено је да је он убио Хаџи Инова, бугарског аграрног лидера 1921...

...Према бугарским изворима, 1932. Черноземски је ангажован као курир тајних порука македонских револуционара и хрватских терориста у емиграцији. Недавно је радио као инструктор у кампу Мађарској, где су, према тврдњама Југословена, Хрвати били обучавани да користе бомбе и пушке.

Черноземски је рођен у Каменици, у јужној Бугарској. Идентификован је, како је саопштено, захваљујући фотографијама које је француска полиција добила од два бивша југословенска Македонца који сада живе у свом родном крају, а с којима је Черноземски раније био повезан.”

Извор 10

О убици Влади возачу, који је прекомандован за инструктора у Јанка Пусту

Софија, 19. октобар (телефоном)

„Ко зна из којих разлога у погледу марсељског убице Владе Георгиева Черноземског овде пуштају извесне диверзије. Једна од тих је вест о неком тобожњем иступању Владе шофера из ВМРО после 1932. године. Друга је да је он чак од стране ВМРО после 1932. убијен. Сад се међутим установило да су обе ове вести протурене тендециозно, да би му се прикрио траг после 1932. године. Наиме, он је тада просто откомандован за инструктора на Јанка Пусту.

Како је познато, још у априлу 1929. године у Софији су представници терориста са Јанка Пусте са тадашњим Националним комитетом, под председништвом г. др Станишева потписали један уговор. По том уговору тада је образован њихов заједнички фронт. Овај њихов тадашњи уговор тада је објављен у форми декларације са потписима обе стране. Истоветност тежња, метода и циљева рада обеју група са обе стране је у штампи и на зборовима више пута истицана и подвучена.”

, 19. 10. 1932

Извор 11

Атентатор бугарски терорист

Наслов дневних новина „Винипег фри прес”, Канада

